

Marianne Jonsson, "Aurora", skulptur i kopparplåt och -nät, 1988. Foto: Maria Lantz.

Från redaktionen

Det vetenskapliga intresset för språk och kön tog framför allt fart på 1970-talet. Man observerade att kulturella och sociala värderingar om könen bl a kan avläsas i ett språks *ordförråd*. Ett exempel är att indelningen i *fru* och *fröken* inte har någon motsvarighet på manssidan, vilket kan tolkas som att äktenskapet (åtminstone tidigare) spelat en större roll för kvinnans sociala

status än för mannens. Viktigare ändå är kanske alla de sammansättningar i svenska språket på *-man*, liksom användningen av *han* som överordnad beteckning för både *han* och *hon*.

Ett annat sätt att avläsa kvinnors ställning i samhället är att studera *språkbruket*. Redan i slutet av förra århundradet gjordes ett pionjärarbete vad gäller studier av

könens olika språkbruk. Gustaf Cederschiöld menar år 1899 i en uppsats, *Om kvinnospråk och andra ämnen*, att kvinnor och män har tillägnat sig det språk de behöver. Utgående från skriftspråkets »förståndsprosa» konstaterar Cederschiöld att män uttrycker sig abstrakt och nyktert objektivt, kvinnor subjektivt och impulsivt. Det intressanta med Cederschiölds arbete är att han närmar sig olikheterna på ett språksociologiskt sätt, i det att han ser könens olika språk som anpassat till olika domäner. Kvinnornas språk är informellt och behöver inte heller vara formellt. Mäns språk kan i vissa fall vara informellt, men männen äger dessutom ett annorlunda språk som är knutet till formella situationer.

Nutida empiriska undersökningar visar att kvinnor mera använder vad man skulle kunna kalla människocentrerade känslorord och män mera så kallade världscentrerade »förståndsord», något som Hultman diskuterar i sin artikel i detta nummer av *KVT*.

Denna språkskillnad visar sig inte bara hos skolelever, utan förekommer även i undersökningar av tidningsspråk och bland riksdagsledamöter. Män har skriften och kvinnor talet som riktmärke när det gäller språkbruk. Även om könsolikheterna ibland får konkurrens av sociala olikheter, så är det utan tvivel berättigat att tala om kvinnligt och manligt språk.

Vissa resultat komplicerar dock bilden av kvinnligt och manligt språk. Till exempel visar det sig att kvinnor mer än män är benägna att lägga sig till med prestigeuttal. Kvinnor tycks också vara mer angelägna än män att använda standardspråkliga uttal. Detta skulle kunna tyda på att kvinnor är mycket känsliga för det patriarkala samhällets språknormer och därför skiftar över till vad de uppfattar som lämpligt bruk i en viss situation (t ex från dialekt till riksspråk i samtal med en främling eller till ett mer vårdat språk i en intervjusituation).

Något som tyder på att kvinnor är känsligare än män för gällande normer är det faktum att kvinnliga riksdagsledamöter i

så hög grad anpassat sig till ett manligt språk och till och med slår sina manliga kolleger i konsten att använda långa ord och meningar, något som Kerstin Thelander visat i sin undersökning av politikerspråk i könsperspektiv (1986). Samtidigt med denna faktiska anpassning uttrycker riksdagskvinnorna en önskan om enklare, rakare språk och framhäver svårigheterna med att tala offentligt.

Här ligger det nära till hands att fråga om inte kvinnors språk rentav har en större potential än mäns, eftersom kvinnor tycks kunna variera sitt språkbruk mer än män. Men för att kunna besvara en sådan fråga krävs det mera forskning om hur kvinnor och män socialiseras in i språket och vilka språkliga begränsningar i fråga om spelrum som könsrollerna skapar.

*

Att det inte nödvändigtvis är åtgärder för att förändra kvinnors språkbruk som behövs för att skapa jämställdhet är tydligt om man knyter gällande språknormer och värderingar till övriga normer och värderingar kring kön i samhället. Hur språk hör ihop med makt är något som Eva Ersson tar fasta på i sin artikel. Hon visar hur hela den västerländska tanketraditionen skiljer och värderar könen olika, och vilka återverkningar detta har i de språkspel som hon menar försiggår i samhället.

Tor G Hultman hör till dem som ända från 70-talet uppmärksammat förhållandet mellan språk och kön. Ursprunget för detta intresse finns i projektet *Skrivsyntax* där ytterst intressanta, men då oförutsedda, könskillnader framträdde i analysen av gymnasieelevers uppsatser. Den diskussion som följde pga dessa resultat, ledde så småningom fram till projektet *Språk och kön i skolan*. Om undersökningarnas resultat och hur dessa kan tolkas, skriver Tor G Hultman här i *KVT*.

Kerstin Nordenstam hör till de språkforskare som studerar språklig interaktion i mindre grupper. I sin artikel beskriver hon olika samtalsstrategier som är knutna till kön. Hon har studerat vardagliga sam-

tal i tre olika grupper: en grupp med enbart män, en annan bestående av kvinnor och en tredje med både män och kvinnor. Nordenstam kommer fram till att kvinnors samtalsstil utmärks av större engagemang och att de är bättre lyssnare än män. Också vad det gäller ämnesvalet finns det stora skillnader: kvinnor talar om mänskliga relationer och närstående av båda könen, medan män talar om saker och andra män.

Synnöve Clason representerar en i sammanhanget annorlunda men i övrigt välkänd inriktning inom forskningsområdet språk och kön, nämligen litteraturvetarnas intresse för språket ur en psykoanalytisk synvinkel. För Synnöve Clason bottnar intresset för denna infallsvinkel i de problem en litteraturvetare möter bl a när hon ska studera texter av manliga författare. I det manifesta skiktet kan kvinnobilderna framstå som relativt progressiva, men en studie av det latent skiktet – i Clasons fall i Hermann Kants *Impressum* – kan ge en mer förbryllande bild, eller som Synnöve Clason uttrycker det, »man river hierarkier

och traderar dem på samma gång». Det är detta, för författaren ofta omedvetna plan, som Clason ringar in i sin artikel. Med hjälp av franska textteoretiker och i synnerhet Julia Kristeva, ger hon en bild av språket som en heterogen process, snarare än ett homogent system.

I detta nummer av *KVT* publicerar vi också en intervju med den egyptiska författaren Nawal el Saadawi. Ingrid Björkman träffade henne i Kairo. Dessutom fortsätter genusdebatten med ett inlägg av Ann-Cathrine Åquist, som i diskussionen av genusystemet saknar teori som kan knyta begreppet »gender» till struktur och samhälleliga processer.

*

Nästa nummer av *Kvinnovetenskaplig tidskrift* kommer ut i maj och handlar om begreppet »välfärd». Vi välkomnar artiklar, recensioner, rapporter, notiser, tips och synpunkter!